

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
Mellersta Österbottens välfärdsområde

Vammaisten asumispalvelujen kriteerit

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue

Hyväksytty aluehallituksessa 12.12.2022/ §

SISÄLTÖ

1. Yleistä asumispalveluista	
2. Vammaisten henkilöiden asumispalvelut	3
2.1 Vammaispalvelulain mukaiset asumispalvelut	3
2.1.1 Vammainen henkilö	3
3. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta	
3.1 Kehitysvammainen henkilö	4
3.2 Kehitysvammalain mukaiset asumispalvelut	4
3.3 Asumisen järjestämisvastuu	4
4. Vammaisten asumispalveluiden asumismuodot ja kriteerit eri asumismuodoille	
4.1 Vammaispalvelulain mukaisen palveluasumisen kriteerit	5
4.1.1 Kuka voi saada palvelua	5
4.1.2 Palveluasumisen sisältö ja toteuttaminen	6
4.1.3 Palveluasumisen järjestämisen velvollisuutta ei ole	6
4.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	
4.2.1 Tuettu asuminen on	7
4.2.2 Kriteerit asumiselle	7
4.3 Kehitysvammaisten palveluasuminen	
4.3.1 Palveluasuminen asumisryhmässä on	8
4.3.2 Kriteerit asumiselle	8
4.4 Kehitysvammaisten tehostettu palveluasuminen	
4.4.1 Tehostettu palveluasuminen tarkoittaa	9
4.4.2 Kriteerit asumiselle	10
5. Hakuprosessi ja asiakasmaksut	10
5.1 Hakeminen ja asiakasmaksut	11
5.2 Asumispalveluiden hakuprosessi	11

1. Yleistä asumispalveluista

Sosiaalihuoltolain mukaiset asumispalvelut ovat ensisijainen tapa tukea asiakasta kotona asumisessa. Mikäli edellä mainitut ensisijaiset palvelut asumisen tukemisessa, eivät ole sopivia ja riittäviä, niin asiakkaalla voi olla mahdollisuus saada tarvitsemiaan palveluja vammaispalvelulain tai kehitysvammalain perusteella. Kotona asumista tukevat palvelut ovat aina ensisijaisia asiakkaan muuttoa edellyttäviin palveluihin nähden.

2. Vammaisten henkilöiden asumispalvelut

Asumispalvelujen tavoitteena on hyvä ja turvallinen asuminen. Hyvä asuminen alkaa kodista. Oma koti on tavallinen asunto, jossa eletään oman näköistä arkea ja vietetään aikaa itselle tärkeiden ihmisten kanssa. Asumisen tuki on väline, joka tarvittaessa mahdollistaa elämisen omassa kodissa. Vammaisten ihmisten hyvä asuminen edellyttää

- henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumista
- yksilöllisten toiveiden ja tarpeiden asettamista etusijalle
- tavalliseen asumiseen liittyvien vaihtoehtojen käyttämistä
- joustavaa ja monipuolista kotiin saatavaa tukea
- huomion kiinnittämistä lähiympäristöjen ja -palveluiden saavutettavuuteen.

2.1 Vammaispalvelulain mukaiset asumispalvelut

Vammaispalvelulaissa palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla (lain suhde muuhun lainsäädäntöön Vpl 4 §).

2.1.1 Vammaisen henkilö

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, voidaan vammaiselle henkilölle antaa tämän lain mukaisia palveluja tai taloudellisia tukitoimia, jos 1 momentissa tarkoitetun muun lain nojalla annettavan palvelun tai etuuden saaminen viivästyy.

Hyvinvointialueen on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista (Vpl 8 §).

3.Laki kehitysvammaisten erityishuollosta

Laissa kehitysvammaisten erityishuollosta säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluita (laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1 §). Erityishuollon tarkoituksena on edistää lain 1 momentissa tarkoitettun henkilön suoriutumista päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan 2 §.

3.1 Kehitysvammainen henkilö

Kehitysvammainen henkilö, joka ei saa ensisijaisten lakien perusteella hänelle sopivia tai riittäviä palveluja, on hänen tarvitsemansa asumispalvelut järjestettävä erityishuoltona kehitysvammalain 2 §, 4:n kohdan perusteella. Asiakkaan palvelutarvetta arvioitaessa on aina kuitenkin ensin huomioitava, että asumispalvelut on järjestettävä myös kehitysvammaiselle henkilölle vammaispalvelulain mukaisena palveluasumisena, mikäli hän täyttää palvelun myöntämisen edellytykset. Vaikka kehitysvammalain soveltamisalaa koskeva säännös ei rajaa lain soveltamista vain kehitysvammaisiin henkilöihin, käytännössä sitä on sovellettu vain kehitysvammaisiin tai joissain tilanteissa myös autismin kirjon henkilöihin. Asumisen järjestämisen edellytyksenä kehitysvammalain mukaisesti ei ole vaikeavammaisuus, vaan vähemmänkin apua tai tukea tarvitsevat kehitysvammaiset henkilöt ovat oikeutettuja saamaan asumispalvelunsa tämän lain perusteella. Laissa ei ole ikärajaa, vaan palveluja tulee järjestää kaikenikäisille kehitysvammaisille henkilöille yksilöllisen tarpeen mukaisesti (Kehitysvammalaki 1 §).

3.2 Kehitysvammalain mukaiset asumispalvelut

Asumisen järjestämisen sisältöä ei ole juuri säännelty kehitysvammalaissa. Laissa on kuitenkin mainittu laitoshoidon viimesijaisuuden periaatteesta.

Asumispalvelun järjestämistavasta päättää kunta ja palvelun sisällöstä tulee kuulla asiakasta ja tarvittaessa hänen edunvalvojaansa tai omaistaan, kun henkilön erityishuolto-ohjelmaa laaditaan. Kehitysvammalain mukaisista palveluista päätökset tehdään erityishuollonjohtoryhmän kokouksissa, joihin asiakkaan asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee esityksensä palvelutarpeesta, asiakkaan (tarvittaessa lisäksi edunvalvojansa tai omaisen/omaisten) kanssa käytyjen keskustelujen ja asiakkaan kokonaistilanteesta tehtyjen arvioiden ja selvitysten perusteella.

3.3 Asumisen järjestämisvastuu

Yksilöllistä erityishuolto-ohjelmaa toteutettaessa on pyrittävä siihen, että sellaisen henkilön asuminen, joka ei voi asua omassa kodissaan mutta joka ei ole laitoshuollon tarpeessa, järjestetään muulla tavoin.

4. Vammaisten asumispalveluiden asumismuodot ja kriteerit eri asumismuodoille

4.1 Vammaispalvelulain mukaisen palveluasumisen kriteerit

Palveluasumista järjestetään sosiaalihuoltolain perusteella henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja.

Vammaispalvelulain mukaisesti voidaan palveluasuminen järjestää myös omassa omistus-, vuokra- tai muussa vastaavassa asunnossa. Vammaispalvelulain 8 § mukaisesti kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Palveluasuminen kuuluu kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisiin palveluihin, joten palvelu täytyy myöntää subjektiivisena oikeutena, jos henkilö täyttää vammaispalvelulaissa ja -asetuksessa asetetut myöntämiskriteerit (VpL 2 §, 4 §, 8 § ja Vpa 11 §) Vähäisempikin avun tarve riittää, jos henkilö tarvitsee apua sekä päivällä että yöllä, taikka toisaalta erityisen runsas avun tarve pelkästään päiväaikaan riittää.

4.1.1 Kuka voi saada palvelua

Vammaispalvelulain mukaista palveluasumista voi siten saada henkilö, jolla on vammansa tai sairautensa vuoksi **pitkäaikaisesti rajoituksia**, jotka estävät tai vaikeuttavat suoriutumista tavanomaisista elämän toiminnoista. Vamman tai sairauden aiheuttamien rajoitusten tulee olla sen laatuista, etteivät ne ole ohimeneviä ja niiden kesto on jatkuvaluonteista. Pitkäaikaisuus edellyttää rajoitteen pysyvyyttä ja sen aiheuttamia pitkäaikaisvaikutuksia. Tulkintasuositusten mukaisesti pitkäaikaisena voidaan pitää sellaista vammaa tai sairautta, jonka aiheuttamat rajoitteet ovat yli vuoden kestäneitä ja sen jälkeenkin edelleen toimintakykyä huomattavasti rajoittavia.

Vammaisen henkilön **suoriutumisvaikeuksien tulee olla erityisiä, kohtuuttoman suuria tai avun tarpeen tulee olla runsasta**. Vaikeavammaisuuden määrittely tulee tapahtua aina yksilöllisesti, arvioiden suhteessa henkilön kokonaisvaltaisiin olosuhteisiin ja elinympäristöön. Oikeutusta palveluasumiseen ei voida tehdä yleisen vamma- tai sairausluettelon pohjalta, vaan aina henkilölle tehdyn yksilöllisen ja laajan arvion pohjalta.

Asiakkaan oikeutta palveluasumiseen arvioitaessa tulee aina huomioida henkilön **tavanomaiset elämäntoiminnot**, jotka ovat sellaisia, jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita, joiden voidaan katsoa kuuluvan yleisesti yhteiskunnassa hyväksyttäviin toimintoihin sekä arvioitava ja kuvattava palveluasumiseen liittyvien **palvelutarpeiden välttämättömyys**, joka johtuu vamman tai sairauden aiheuttaman tarpeen, rajoitteen tai esteen kautta.

Mitään vammaisryhmää ei voida sulkea säännöksen soveltamisen ulkopuolelle, kun vaikeavammaisuutta määritellään ja siten arvioidaan henkilön oikeutta palveluasumiseen. Vammaispalvelulaissa ei myöskään eritellä ikärajoja. Tarvittaessa palveluasumista voidaan järjestää esimerkiksi lapselle, vanhukselle, mielenterveyskuntoutujalle tai kehitysvammaiselle henkilölle.

Vaikeavammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada palveluasumista, mutta oikeus ei ulotu siihen, miten palveluasuminen järjestetään. Kunnalla on oikeus päättää ja järjestää palveluasuminen asiakkaalle, huomioiden se, että palveluja on järjestettävä sellaisessa laajuudessa ja sellaisin muodoin, kuin mitä asiakkaan palveluasumisen tarve edellyttää. Palvelujen on oltava riittäviä ja sopivia vammaiselle henkilölle. Kunnan on kuitenkin aina järjestämistapaa valitessa, kiinnitettävä huomiota palvelusuunnitelmassa kuvattuun palvelutarpeeseen ja kuultava vammaista henkilöä sekä tarvittaessa hänen edunvalvojaansa tai omaisiaan. Lähtökohtaisesti asiakkaan omalle käsitykselle palveluasumisen järjestämistavasta on annettava erityinen merkitys ja mikäli asiakkaan mielipide sivutetaan päätöksenteossa, on sen perusteltava hyvin päätöksessä.

4.1.2 Palveluasumisen sisältö ja toteuttaminen

Palveluasuminen on aina asiakkaalle maksuton kokonaisuus, vaikka se muodostuisi eri lakien perusteella järjestettävistä erillisinä palveluina toteutettuna maksullisista palveluista.

Palvelut voidaan järjestää muun muassa

- henkilökohtaisen apuna
- kotipalveluna tai kotihoitona
- omaishoidon tuella
- kotisairaanhoidon avulla
- yhdistämällä näitä tukimuotoja ja tarvittaessa luomalla yksilöllisiä palveluratkaisuja

Palveluasumisessa palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut (asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 10 §, 11 §, vammaispalvelulaki 4 §, 8 §).

4.1.3 Palveluasumisen järjestämisen velvollisuutta ei ole

Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää palveluasumista niille hyvin vaikea- ja monivammaisille henkilöille, joiden vaikean vamman tai sairauden takia tarvittavaa riittävää huolenpitoa ei ole mahdollista turvata avohuollon toimenpitein. Perusteena voi olla esimerkiksi se, että henkilö tarvitsee pääasiassa sairaanhoidollista osaamista- tai muuta erityisosaamista jatkuvasti tai pitkäaikaisesti. Tällöinkin on asiaa tarkasteltava asiakkaan edun ja tarpeiden sekä toiveiden näkökulmasta.

4.2 Kehitysvammaisten tuettu asuminen

Tuettua asumista voidaan järjestää kehitysvammalain perusteella henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla (laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1 §).

4.2.1 Tuettu asuminen on

- asumista omassa vuokra- asunnossa, omistusasunnossa tai tukiasumisen asunnossa.

- sitoutumista tukiasuntoihin laadittuihin toimintatapoihin ja sopimuksiin, joista käydään keskustelut yhdessä asiakkaan (tarvittaessa myös asiakkaan edunvalvojan ja/ tai läheisten kanssa) ennen tukiasumiseen muuttoa.
- sitä, että asukas saa välttämättömät tukipalvelut, joiden avulla pystyy selviytymään mahdollisimman itsenäisesti omassa arjessa.
- asukkaan tulee kyetä asumaan ilman yövalvontaa
- sitä, että pääsääntöisesti asukkaan tulee kyetä itse valmistamaan ruokansa tai vaihtoehtoisesti hän voi tilata ruuan ateriapalvelusta.

4.2.2 Kriteerit asumiselle

- Hakijalla tulee olla erityisen tuen tarve arjessa. Lisäksi hänellä voi olla muita sairauksia. Hakijan vammat ja sairaudet eivät kuitenkaan saa olla sellaisia, että hän tarvitsee jatkuvaa ohjausta, tukea ja apua arjessa.
- Asukkaan tulee kyetä ymmärtämään tukiasumiseen liittyvät toimintatavat ja sopimukset
- Asukasvalinnoissa huomioidaan asiakkaan tekemä hakemus asumistoihiveineen, asiakkaan kanssa tehty palvelutarvearvio tarvittavine lisä- ja liitetietoineen, Rai toimintakykymittariston tuottama tieto asiakkaan toimintakyvystä ja avuntarpeista sekä vammaispalveluiden SAS- työryhmän tekemä arvion joka pohjautuu asiakkaan itsensä tekemään, asiakkaan tilanteesta hankitun anamneesin ja sosiaalihuollollisen selvityksen perusteella tehty asumisvalinta
- Avun ja tuen laajuus tulee hakijalla olla kohtainen/osittainen. Henkilöllä on tuen tarve useissa itsestä huolehtimiseen liittyvissä asioissa ja kotitalousrutiineissa. Tuen tarve korostuu entisestään kriisien tai muutosten keskellä.
- Asukkaan oman elämän ja elinympäristön kontrolloinnissa saattaa olla vaikeuksia.
- Asukkaalla tulee olla alentunut toimintakyky ja siitä johtuen yksilöllistä ohjauksen ja tuen tarvetta. Tuen, ohjauksen ja avun sisältö voidaan jaotella kolmeen kategoriaan: 1) jokapäiväiseen elämään liittyvät tarpeet kuten kodin askareet, itsestä huolehtiminen, harrastukset, työ, opiskelu sekä sosiaalisen liittymisen tarve jne. 2) vaikeavammaisuudesta (kehitysvammasta) johtuvat erityistarpeet, jotka liittyvät ensisijaisesti kommunikaatioon, oppimiseen ja vuorovaikutukseen sekä 2) monitahoiset tuen tarpeet, jotka aiheutuvat vaikeasta vammasta/kehitysvammasta.
- Henkilön asuminen tässä asuntomuodossa tukee hänen hyvinvointiaan ja vahvistaa itsemääräämisoikeutta.
- Asumiselle tulee olla hakijan oma toivomus ja tarve. Sosiaalihuollon ammattilainen arvioi asiakkaan itsemääräämisoikeuskyvyn asumismuodolle sekä palveluiden tarpeelle ja tarvittaessa pyytää asiantuntijoiden lausunnot (esimerkiksi moniammatillinen tiimi) ja muut asiantuntijaarviot tukemaan tehtävää päätöstä
- Asukasvalinnoissa huomioidaan
 - asiakkaan tekemä hakemus asumistoihiveineen sekä
 - tarvittaessa asiakkaan asioissa aktiivisesti toimivan läheisen näkemys
 - asiakkaan kanssa tehty palvelutarvearvio tarvittavine lisä ja liitetietoineen

- RAI- toimintakykymittariston tuottama tieto asiakkaan toimintakyvystä ja avuntarpeista sekä
- vammaispalveluiden SAS- työryhmän antama näkemys asumispalvelutarpeesta, joka perustuu asiakkaan elämäntilanteen ja toimintakykyisyyden perusteella tehtyyn arvioon. Arviossa korostuu asiakkaan arjen elämänhallinnan, vamman tai sairauden tuottamien palvelutarpeiden yksilöllinen kokonaisuus, jonka pohjalta erityishuollon johtoryhmän päätös, kunkin hakijan asumismuodosta tehdään.

4.3 Kehitysvammaisten palveluasuminen

Palveluasuminen on tarkoitettu paljon apua tarvitseville kehitysvammaisille henkilöille, jotka puutteellisen toimintakyvyn vuoksi tarvitsevat jatkuvaa apua ja tukea omatoimisen asumisen mahdollistamiseksi.

4.3.1 Palveluasuminen asumisryhmässä on

- asumista omassa vuokra-asunnossa asumisryhmässä
- sitä, että henkilökunta on pääsääntöisesti paikalla arkipäivisin ja viikonloppuisin kahdessa vuorossa (klo 8 – 22)
- asumista, jossa asukkaan tulee kyetä selviytymään ilman yövalvontaa
- asukas sitoutuu asumisryhmän yhteisiin toimintatapoihin ja sopimukseen, joista käydään asiakkaan kanssa keskustelut ennen muuttoa asumisryhmään
- asukas saa välttämättömät päivittäiset tukipalvelut, tarvittavan ohjauksen ja avun asumisryhmän henkilökunnalta

4.3.2 Kriteerit asumiselle

- Hakijalla tulee olla erityisen tuen tarve arjessa. Lisäksi hänellä voi olla vammansa lisäksi muita sairauksia. Hakijan vammat ja sairaudet tai muu tuen tarve eivät kuitenkaan saa olla sellaisia, että hän tarvitsee jatkuvaa ohjausta, tukea ja apua arjessa
- Asukkaan tulee kyetä ymmärtämään ja sitoutumaan asumisryhmän yhteisiin toimintatapoihin ja sopimukseen sekä ottamaan ohjausta vastaan
- Avun ja tuen laajuus tulee hakijalla olla kohtalainen/runsas. (Henkilöllä on tuen tarve useissa itsestä huolehtimiseen liittyvissä asioissa ja kotitalousrutiineissa)
- Asukkaan oman elämän ja elinympäristön kontrolloinnissa saattaa olla vaikeuksia.
- Asukkaalla tulee olla alentunut toimintakyky ja siitä johtuen ohjauksen ja tuen tarvetta päivittäin. Avun ja tuen sisältö voidaan jaotella kolmeen kategoriaan: 1) jokapäiväiseen elämään liittyvät tarpeet kuten kodin askareet, itsestä huolehtiminen, harrastukset, työ, opiskelu sekä sosiaalisen liittymisen tarve jne. 2) vammaisuudesta/ kehitysvammaisuudesta johtuvat erityistarpeet, jotka liittyvät ensisijaisesti kommunikaatioon, oppimiseen ja vuorovaikutukseen sekä 2) monitahoiset tuen tarpeet, jotka aiheutuvat vammasta/ kehitysvammasta
- Henkilön asuminen tässä palveluasunnossa/ palveluasuntoryhmässä tukee hänen hyvinvointiaan ja itsenäistymistä

- Asumiselle tulee olla hakijan oma toivomus ja tarve. Tarvittaessa sosiaalihuollon ammattilaisen arvio asiakkaan itsemääräämisoikeuskyvyn asumismuodolle sekä palveluiden tarpeelle ja tarvittaessa pyytää asiantuntijoiden lausunnot (esimerkiksi moniammatillinen tiimi) ja muut asiantuntijaarviot tukemaan tehtävää päätöstä
- Asukasvalinnoissa huomioidaan
 - asiakkaan tekemä hakemus asumistoiveineen sekä
 - tarvittaessa asiakkaan asioissa aktiivisesti toimivan läheisen näkemys
 - asiakkaan kanssa tehty palvelutarvearvio tarvittavine lisä ja liitetietoineen
 - RAI- toimintakykymittariston tuottama tieto asiakkaan toimintakyvystä ja avuntarpeista sekä
 - vammaispalveluiden SAS- työryhmän antama näkemys asumispalvelutarpeesta, joka perustuu asiakkaan elämäntilanteen ja toimintakykyisyyden perusteella tehtyyn arvioon. Arviossa korostuu asiakkaan arjen elämänhallinnan, vamman tai sairauden tuottamien palvelutarpeiden yksilöllinen kokonaisuus, jonka pohjalta erityishuollon johtoryhmän päätös, kunkin hakijan asumismuodosta tehdään.

4.4 Kehitysvammaisten ympärivuorokautinen palveluasuminen

Ympäri vuorokautista palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti. (Sosiaalihuoltolaki 21 §, Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 10 §, 11 §, Vammaispalvelulaki 4 §, 8 §.)

4.4.1 Ympäri vuorokautinen palveluasuminen tarkoittaa

- asumista palveluasunto ryhmässä tai ryhmäkodissa.
- palveluasumisyksikössä on ympärivuorokautinen henkilökunta, joka tukee ja auttaa asukkaita 24/7

4.4.2 Kriteerit asumiselle

- Hakijalla tulee olla erityisen runsas tai jatkuva tuen ja avun tarve arjessa ympärivuorokautisesti.
- Avun ja tuen laajuus tulee hakijalla olla: 1) kattava/laaja-alainen tuen tarve (Henkilö ei kykene itsenäisesti huolehtimaan hyvinvoinnistaan ja hän tarvitsee tukea kaikilla tai lähes kaikilla elämän alueilla. Oman elämän ja elinympäristön kontrollointi on mahdollista vain osittain) tai 2) elintärkeä/erittäin vahva tuki (Ilman tukea henkilöllä on hengenvaara tai vakava hyväksikäytön mahdollisuus)
- Yksikössä asuvalla henkilöllä tulee olla alentunut toimintakyky ja siitä johtuen ympärivuorokautisesti tai muutoin erityisen runsaasti ohjauksen, tuen, hoivan ja

huolenpidon tarvetta päivittäin. Avun ja tuen sisältö voidaan jaotella kolmeen kategoriaan: 1) jokapäiväiseen elämään liittyvät tarpeet kuten kodin askareet, itsestä huolehtiminen, harrastukset, työ, opiskelu sekä sosiaalisen liittymisen tarve jne. 2) kehitysvammaisuudesta johtuvat erityistarpeet, jotka liittyvät ensisijaisesti kommunikaatioon, oppimiseen ja vuorovaikutukseen sekä 2) monitahoiset tuen tarpeet, jotka aiheutuvat kehitysvammasta ja siihen yhdistyvistä muista vaikeuksista kuten mielenterveysongelmat tai dementia

- Yksikössä asuvalla henkilöllä on tarvetta yhteisöllisyyteen ja hänen asumisensa palveluasuntoryhmässä/ryhmäkodissa tukee hänen hyvinvointiaan.
- Asumiselle tulee olla hakijan oma toivomus ja tarve. Tarvittaessa sosiaaliviranomainen arvio asiakkaan itsemääräämisoikeuskyvyn asumismuodolle sekä palveluiden tarpeelle ja tarvittaessa pyytää asiantuntijoiden lausunnot (esimerkiksi moniammatillinen tiimi) ja muut asiantuntijaarviot tukemaan tehtävää päätöstä
- Asukasvalinnoissa huomioidaan
 - asiakkaan tekemä hakemus asumistoiveineen sekä
 - tarvittaessa asiakkaan asioissa aktiivisesti toimivan läheisen näkemys
 - asiakkaan kanssa tehty palvelutarvearvio tarvittavine lisä ja liitetietoineen
 - RAI- toimintakykymittariston tuottama tieto asiakkaan toimintakyvystä ja avuntarpeista sekä
 - vammaispalveluiden SAS- työryhmän antama näkemys asumispalvelutarpeesta, joka perustuu asiakkaan elämäntilanteen ja toimintakykyisyyden perusteella tehtyyn arvioon. Arviossa korostuu asiakkaan arjen elämäntilanteen, vamman tai sairauden tuottamien palvelutarpeiden yksilöllinen kokonaisuus, jonka pohjalta erityishuollon johtoryhmän päätös, kunkin hakijan asumismuodosta tehdään.

5. Hakuprosessi ja asiakasmaksut

Asiakas täyttää vammaispalveluhakemuksen, jolla haetaan vammaispalvelulain tarkoittamia palveluja, myös palveluasumista. Hakemuksen tueksi tulee liittää lääkärintodistus, joka voi olla korkeintaan 6 kuukautta vanha. Palveluissa on jatkuva hakuaika. Hakijan tulot ja varallisuus eivät vaikuta palvelujen ja tukien saamiseen.

Vammaiselle henkilölle kuuluvat ensisijaisesti samat palvelut kuin muillekin kansalaisille. Vammainen henkilö voi kuitenkin hakea kunnalta vammaispalvelulain mukaisia erityispalveluja, silloin kun yleiset palvelut ja tuet eivät riitä tai ole hänelle sopivia. Vammaispalvelulain tavoitteena on edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja mahdollisuuksia yhdenvertaiseen elämään muiden kansalaisten kanssa. Vammaispalvelut on tarkoitettu kaiken ikäisille ihmisille.

Vammaispalvelujen saaminen edellyttää, että henkilöllä on pitkäaikaisesti erityisiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvia rajoituksia. Vammaisuutta ja vaikeavammaisuutta arvioidaan sekä lääketieteellisin, että sosiaalisiin perusteisiin. Vamman tai sairauden aiheuttama haitta arvioidaan aina suhteessa ihmisen tavanomaiseen elämään ja elinympäristöön. Palveluiden tarvetta arvioidaan yksilöllisesti eli jokaisen hakijan ja etuuden kohdalla tapauskohtaisesti.

5.1 Hakeminen ja asiakasmaksut

Asumispalveluissa asiakas itse maksaa vuokran ja ateriamaksun. *Sosiaalihuoltolain* mukaisessa palveluasumisessa Soite perii asiakasmaksulain (1§) mukaisen maksun asiakkaan tulojen perusteella. Palveluista perittävä maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen. Kunnan on alennettava tai jätettävä maksu perimättä, jos maksun periminen vaarantaa henkilön tai hänen perheensä toimeentulon edellytyksiä. Huollolisten syiden perusteella maksuja voidaan kuitenkin alentaa tai jättää ne kokonaan perimättä, vaikka taloudelliset kriteerit maksujen perintään sinänsä täyttyisivät. Maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa myös takautuvasti. Usein on käytännössä edellytetty, että vammaisen henkilö esittää perustellun syyn sille, miksi hän ei ole hakenut maksun alennusta aiemmin. Tällaisia perusteltuja syitä voivat olla vammaisen henkilön kohdalla esimerkiksi

- henkilön terveydentila tai sen muutokset
- psyykkiset tai muut sosiaaliset syyt
- tietämättömyys mahdollisuudesta hakea maksualennusta

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat erityispalveluja, joita kaikki kansalaiset eivät tarvitse. *Vammaispalvelulain* tarkoittamilla palveluilla mahdollistetaan vammaisten henkilöiden selviytymistä tavanomaista elämäntoiminnoista ja tuetaan osallistumista yhteiskunnan toimintoihin, minkä vuoksi palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut, ovat pääsääntöisesti maksuttomia. Asiakas maksaa palveluasumisestaan vuokran ja ateriamaksut. Poikkeuksena maksun voi periä palveluasumisen erityiskustannuksista, mikäli henkilö saa niihin muun lain nojalla korvauksia.

Asiakasmaksulain 4 §:n mukaan *kehitysvammalain* palveluista maksuttomia ovat:

- erityishuolto
- erityishuollossa olevan henkilön kuljetuksen toimintayksiköiden välillä
- muut erityishuollon saamiseksi välttämättömät kuljetukset.

Kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa ja lain 28 §:ssä tarkoitettua opetusta saavan lapsen osittaista ylläpitoa sen lukuvuoden loppuun, jonka aikana hän täyttää 16 vuotta. Kehitysvammaisen henkilö maksaa siten palveluasumisestaan vuokran, ateriat sekä ylläpitomaksun